



A filozófia nyelvi fordulata

EL TUDOD MONDANI?

1. feladat

Alább az elmondható és a kimondhatatlan mondatokra találsz példákat, illetve Wittgenstein magyarázatát a kimondhatatlanra.

ELMONDHATÓ	KIMONDHATATLAN
1. A Duna legmagasabb vízállása Budapestenél eddig 891 cm volt. 2. Egy uncia 28,35 g-nak felel meg. 3. A tiszta víz sűrűsége 101 325 Pa nyomáson 3,98 °C-on (277,13 K) a legnagyobb: 999,972 kg/m ³ . 4. Jelenleg 28 tagállama van az Európai Uniónak. 5. Magyarország legnépesebb városa Budapest.	1. Rómeó szerette Júliát. 2. Más a lét és az, ami van. 3. Picasso <i>Avignoni kisasszonyok</i> című festménye szép. 4. Jézus azért jött, hogy bűneiből megváltsa az emberiséget. 5. Tolsztoj művében Ivan Iljics jobb emberré vált.

Wittgenstein a következőképpen ír a kimondhatatlanról a *Logikai-filozófiai értekezésben*: (A részletek forrása: [dr. Fazekas Attila, Debreceni Egyetem](#))

„6.41

A világ értelmének a világon kívül kell lennie. A világban minden úgy van, ahogy van, és minden úgy történik, ahogy történik; benne nincs semmiféle érték, és ha lenne is, nem lenne semmi értéke.

Ha van érték, melynek értéke van, akkor ennek minden történésen és így-léten kívül kell lennie. Mert minden történés és így-lét véletlenszerű.

Ami nem-véletlenszerűvé teszi, az nem lehet a világban, mert másképpen ismét véletlenszerű lenne.

A világon kívül kell lennie.

6.42

Ezért nem létezhetnek etikai kijelentések.

Kijelentések nem fejezhetnek ki semmi Magasabbat.



6.43

Ha a jó- vagy rosszakarat megváltoztatja a világot, akkor csak a világ határait változtathatja meg, nem a tényeket; nem azt, amit a nyelv által ki lehet fejezni. Röviden, akkor ezáltal a világnak általában egészen mássá kell válnia.

6.431

Mint ahogy a halál bekövetkeztével sem változik meg a világ, hanem véget ér.

6.4311

A halál nem eseménye az életnek. A halált az ember nem éli át.

Ha az örökkévalóságon nem végtelen időtartamot, hanem időtlenséget értünk, úgy örökké él az, aki a jelenben él.

életünk éppúgy vég nélküli, ahogy látóterünk határ nélküli.

6.432

Milyen a világ - ez a felette álló számára teljesen közömbös. Isten nem nyilatkozik meg a világban.

6.44

Nem az a misztikum, hogy milyen a világ, hanem az, hogy van.

6.5

Egy olyan felelethez, amelyet nem lehet kimondani, nem lehet kimondani a kérdést sem.

A rejtély nem létezik.

Ha egy kérdést egyáltalán fel lehet tenni, akkor meg is lehet válaszolni azt."

2. feladat

Alább a játékkal kapcsolatos kérdésekre adható válaszokat találod.

a) Wittgenstein a következőket sorolja fel:

táblajátékok (pl. sakk, malom), kártyajátékok (pl. pasziánszok), labdajáték (ide tartozik az is, hogy egy gyermek a labdát a falnak dobja majd ismét elkapja), küzdősportok, körjátékok



Hasonlóságot/eltérést eredményező vonások:

szórakoztató – nincs szórakoztató elem

van nyereség és veszteség – nincs nyereség és veszteség

van versengés – nincs versengés

ügyesség kell hozzá – szerencse kell hozzá

b) Wittgenstein így ír erről a *Filozófiai vizsgáldásokban*:

„Vizsgáld meg például egyszer azokat a folyamatokat, amelyeket „játékok”-nak nevezünk. A táblajátékokra, kártyajátékokra, labdajátékokra, küzdősportokra stb. gondolkodj. Mi a közös mindezekben? – Ne mondd, hogy „Kell valami közösnek lennie bennük, különben nem hívnánk őket 'játékok'-nak” – hanem nézd meg, van-e valami közös mindben. – Mert ha megnézed őket, nem fogsz ugyan olyasmint látni, ami mindben közös, de látsz majd hasonlóságokat, rokonságokat, mégpedig egész halomnyit. Szóval: ne gondolkodj, hanem nézz! – Nézd meg például a táblajátékokat és kiterjedt rokonságukat. Majd térj át a kártyajátékokra: itt sok megfelelést találsz ama első osztállyal, de sok közös vonás eltűnik, sok már viszont előtűnik. Ha pedig áttérünk a labdajátékokra, akkor egynémely közös vonás megmarad, de sok el isvész. – Minden játék 'szórakoztató'? Hasonlítsd össze a sakkot a malommal. Vagy talán mindenütt van nyereség és veszteség, és mindenütt versengenek a játékosok? Gondolj a pasziánszokra. A labdajátékokban van nyereség és veszteség; de ha egy gyermek a labdát a falnak dobja majd ismét elkapja, akkor eltűnik ez a vonás. Nézd meg, hogy milyen szerepet játszik az ügyesség és a szerencse. És milyen más az ügyesség a sakkban és a teniszben. S gondolj most a körjátékokra: itt megvan a szórakozás eleme, viszont mennyi más jellegzetes vonás eltűnt! És így mehetünk végig a játékok sok-sok más csoportján, s láthatjuk, amint hasonlóságok tűnnek fel és el.

E vizsgáldás eredménye pedig így hangzik: az egymást átfedő és keresztező hasonlóságok bonyolult hálóját látjuk. Hasonlóságokat nagyban és kicsiben.

67. Ezeket a hasonlóságokat nem tudom jobb szóval jellemezni, mint hogy „családi hasonlóság”-ok; mert így fedik át és keresztezik egymást azok a különböző hasonlóságok, amelyek egy család tagjai között állnak fenn: termet, arcvonások, a szem színe, a járás, a temperamentum stb., stb. – És azt állítom: a 'játékok' egy családot alkotnak.”